

8. Να μεταφέρετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στην οριστική παρατατικού και αορίστου (στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό):

- α. Ὁ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ. (_____ / _____)
- β. Οἱ σύμμαχοι κινδυνεύουσιν. (_____ / _____)
- γ. Ὁ παιδοτρίβης τοὺς παῖδας γυμνάζει. (_____ / _____)
- δ. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν. (_____ / _____)
- ε. Ἀγαμémνων τὴν θυγατέρα Ἰφιγένειαν ἐν Αὐλίδι θύει. (_____ / _____)

9. Να μεταφέρετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στην οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού (στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό):

- α. Τὰ συσσίτια τε ὑμῖν συντάττει (= προστάζει να οργανωθούν) ὁ νόμος καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὄπλων ἕξιν (= συνήθεια). (_____ / _____)
- β. Ἔνιοι (= μερικοί) δὲ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐμβαλόντες (= αφού τραβήξουν) μάχαιραν ἢ τι τῶν ἄλλων ὄπλων παραλόγως ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πολεμίους. (_____ / _____)
- γ. Καὶ τὰ Μηδικὰ ἄρματα πείθει Κῦρος Κναξάρην εἰς τὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι. (_____ / _____)
- δ. Σὺ δ' οὕτω σφόδρα πιστεύεις τοῖς σεαυτοῦ λόγοις, ὥστε πείσεις νομίζεις τοὺς δικαστάς. (_____ / _____) (_____ / _____)
- ε. Ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ (= στη φυλακή) πλείω (= περισσότερο) χρόνον ἢ ἕξω διατρίβει (= περνάει τον καιρό του). (_____ / _____)

10. Εάν συμπληρώσετε στα τετραγωνίδια τις λέξεις που ζητούνται, στην έγχρωμη στήλη θα σχηματιστεί η λέξη που λείπει από τον στίχο «ὦ γλυκύ μου _____, γλυκύτατόν μου τέκνον» :

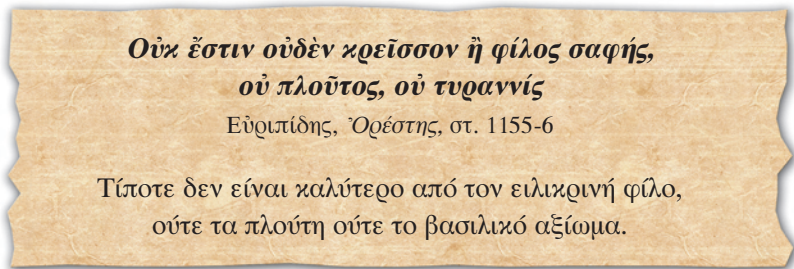
- α. γ' εν. οριστ. αορ. ρ. ταράττω
- β. αιτ. πληθ. β' προσ. προσωπικής αντωνυμίας
- γ. δοτ. εν. ουσ. ὁ ὑποκριτής

α.									
γ.									

11. Να μεταφέρετε στον άλλο αριθμό τα δευτερόκλιτα ουσιαστικά και επίθετα του κειμένου, διατηρώντας την πτώση και το γένος (στα επίθετα):

Καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται (= αγωνίζονται), ὅπως βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἑκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι (= υποδεικνύοντας) ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχρόν, καὶ τόδε μὲν ὄσιον, τόδε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει (= να τα κάνεις), τὰ δὲ μὴ ποίει.

Πλάτων, Πρωταγόρας 325c-d

Νίκος Εγγονόπουλος, Αλέξανδρος και Βουκεφάλας (από το αρχείο της Λένας Εγγονοπούλου)

τῆς νίκης τῆς κατ' Ἰνδῶν ἐπώνυμον ὠνόμασε, τὴν δὲ Βουκεφάλαν ἐς τοῦ ἵππου τοῦ Βουκεφάλα τὴν μνήμην, ὃς ἀπέθανεν αὐτοῦ ὑπὸ καύματός τε καὶ ἡλικίας καματηρὸς γενόμενος, πολλὰ δὲ πρόσθεν ξυγκαμῶν τε καὶ συγκινδυνεύσας Ἀλεξάνδρω, ἀναβαινόμενός τε πρὸς μόνου Ἀλεξάνδρου, ὅτι τοὺς ἄλλους πάντας ἀπηξίου ἀμβάτας, καὶ μεγέθει μέγας καὶ τῷ θυμῷ γενναῖος.

Σημεῖον δέ οἱ ἦν βοὸς κεφαλὴ ἐγκεχαραγμένη, ἐφ' ὅτῳ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο λέγουσιν ὅτι ἔφερεν· οἱ δὲ λέγουσιν ὅτι λευκὸν σῆμα εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, μέλας ὢν αὐτός, ἐς βοὸς κεφαλὴν μάλιστα εἰκασμένον. Οὗτος ὁ ἵππος ἐν τῇ Οὐξίων χώρᾳ ἀφανῆς ἐγένετο Ἀλεξάνδρω, καὶ Ἀλέξανδρος προεκήρυξεν ἀνά τὴν χώραν πάντας ἀποκτενεῖν Οὐξίους, εἰ μὴ ἀπάξουσιν αὐτῷ τὸν ἵππον. Τοσὴδε γὰρ σπουδὴ Ἀλεξάνδρω ἀμφ' αὐτὸν ἦν.

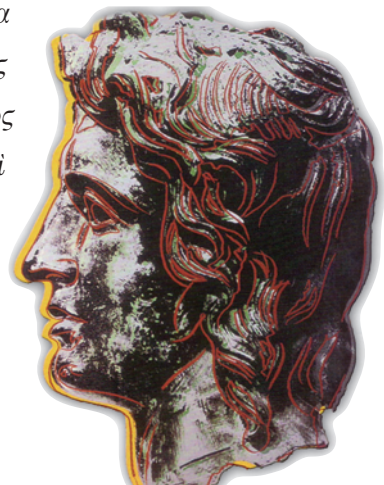
Ἀρριανός, Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις 5.19.4-6 (διασκευή)

Ἡ αγάπη του Αλεξάνδρου για τον Βουκεφάλα

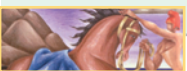
Α. Κείμενο

Στο έργο του Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις, (βλ. Ενότητα 7) ο Φλάβιος Αρριανός (περ. 95-175 μ.Χ.) αφηγείται και το τέλος του Βουκεφάλα, του αγαπημένου αλόγου του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Εκτός από την περιγραφή του αλόγου, ο Αρριανός παραδίδει και ένα χαρακτηριστικό επεισόδιο που καταδεικνύει τον στενό δεσμό του μεγάλου στρατηλάτη με τον πιστό σύντροφό του.

Ἴνα δὲ ἡ μάχη συνέβη καὶ ἔνθεν ὀρμηθεὶς ἐπέρασεν τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν πόλεις ἔκτισεν Ἀλέξανδρος. Καὶ τὴν μὲν Νίκαιαν

Ο Μ. Αλέξανδρος σε μεταξοτυπία του Andy Warhol (1981, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης)

Γλωσσικά σχόλια

<p>ἔνθεν ὀρμηθεῖς (μτχ. παθ. αορ. ρ. ὀρμάομαι, ὀρμῶμαι) ἐπέρασεν τὴν Νίκαιαν τῆς νίκης τῆς κατ' Ἰνδῶν ἐπώνυμον ὀνόμασε</p> <p>αὐτοῦ</p> <p>ὑπὸ καύματός (ουσ. τὸ καῦμα, τοῦ καύματος) τε καὶ ἡλικίας καματηρὸς γενόμενος ὁ καματηρὸς, ἢ καματηρά, τὸ καματηρὸν πολλά δὲ πρόσθεν ξυγκαμιὼν (μτχ. αορ. β' ρ. ξυγκάμνω) τε καὶ συγκινδυνεύσας (μτχ. αορ. ρ. συγκινδυνεύω) Ἀλεξάνδρω ἀναβαινόμενός τε πρὸς μόνου Ἀλεξάνδρου ὅτι ἀπαξιόου (οριστ. παρατ. ρ. ἀπαξιόω, ἀπαξιῶ) ὁ ἀμβάτης (ποιητ. τύπος ἀντί ὁ ἀναβάτης) μεγέθει (δοτ. εν. ουσ. τὸ μέγεθος, τοῦ μεγέθους) μέγας τῷ θυμῷ γενναῖος σημεῖον δέ οἱ (δοτ. εν. γ' προσ. προσ. ἀντων.) ἦν βοὸς (γεν. εν. ουσ. ὁ βοῦς) κεφαλῇ ἐγκεχαραγμένη ἐφ' ὄτω (δοτ. εν. ουδ. ἀναφ. ἀντων. ὅστις, ἦτις, ὅ, τι) τὸ σῆμα μέλας (ἐπίθ. ὁ μέλας, ἢ μέλαινα, τὸ μέλαν) ὦν αὐτὸς ἐς βοὸς κεφαλὴν μάλιστα εἰκασμένον (μτχ. παρακ. ρ. εἰκάζομαι) ἀφανῆς ἐγένετο Ἀλεξάνδρω προκηρῦσσω ἀποκτενεῖν (ἀπαρ. μέλλ. ρ. ἀποκτείνω) ἀπάγω ἢ σπουδῇ</p>	<p>εκεῖ ὅπου στο σημεῖο ἀπὸ το ὁποῖο ξεκίνησε καὶ πέρασε (πβ. ν.ε.: ὀρμή, ὀρμητήριο, παρόρμησι) ἔδωσε στὴν πόλη το ὄνομα Νίκαια ἀπὸ τὴ νίκη τοῦ κατὰ τῶν Ἰνδῶν (πβ. ν.ε.: ἐπωνυμία) ἐκεῖ, σε αὐτὸ το σημεῖο (με τὴ σημασία αὐτὴ ἐπιβιώνει καὶ στὴ ν.ε.) ἐπειδὴ καταβλήθηκε ἀπὸ τὸν καύσωνα καὶ τὰ γηραιά (πβ. ν.ε.: καυστήρας, καυστικός) καταβεβλημένους, καταπονημένους ἀφοῦ εἶχε ὑποφέρει προηγουμένως πολλά καὶ εἶχε περᾶσει πολλοὺς κινδύνους μαζί με τὸν Ἀλέξανδρο καὶ τὸν ὁποῖο ἴππευε μόνο ο Ἀλέξανδρος ἐπειδὴ ἀπαξίωσε, ἀπέρριπτε ὡς ἀνάξιους ο ἀναβάτης μεγαλόσωμος (πβ. ν.ε.: μεγεθύνω, μεγεθυντικός) δυνατός καὶ εἶχε σημάδι ἓνα κεφάλι βοδιοῦ χαραγμένο πάνω τοῦ ἐξαιτίας τοῦ ὁποῖο το σημάδι (πβ. ν.ε.: σημειώνω, σῆμα, σημαία) ἐνὼ ὁ ἴδιος ἦταν μαύρος (πβ. ν.ε.: μελάνι, μελανιάζω) ποῦ ἔμοιαζε πάρα πολύ με κεφάλι βοδιοῦ (πβ. ν.ε.: εικαστικός, εικασία) ο Ἀλέξανδρος τὸν ἔχασε διακηρῦσσω δημόσια ὅτι θα ἐκτελέσει / ὅτι θα φονεύσει ἐπιστρέφω κάτι το ἐνδιαφέρον</p>
--	--

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἴνα δὲ ἡ μάχη συνέβη καὶ ἔνθεν ὀρμηθεῖς ἐπέρασεν τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν πόλεις ἔκτισεν Ἀλέξανδρος: Ἡ ἰδρυση τῶν δύο πόλεων στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Ὑδάσπη (σήμερα ὀνομάζεται «Τζέλουμ») συνδέεται με τὴ μεγάλη μάχη ποῦ ἐγίνε ἐκεῖ μεταξύ τῆς στρατιάς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἰνδοῦ βασιλιά Πύρου, ποῦ ἐλήξε με νίκη τῶν Μακεδόνων. Ἡ Νίκαια χτίστηκε ἀκριβῶς στὸ πεδίο τῆς μάχης, ἐνῶ ἡ Βουκεφάλα ἢ Βουκέφαλα (κατὰ τὸν Πλούταρχο, «Βουκεφαλία») στὸ σημεῖο ἀπὸ το ὁποῖο ξεκίνησε ὁ Ἀλέξανδρος με τὸν στρατό τοῦ, γιὰ νὰ διαβεί τὸν Ὑδάσπη.

Οὐξιοί: Λαὸς τῆς ἀνατολικῆς Σουσιανῆς στὴ μεθῶριο τῆς Περσίας. Κατοικοῦσαν στὶς πηγές τοῦ Τίγρη ποταμοῦ (σημερινὸ Καρούμ). Ἡ περιοχή ὅπου ζοῦσαν ἦταν ἰδιαίτερα εὐφορη. Διακρίνονταν σε ὀρεινοὺς, ποῦ ἦταν πιο σκληροτράχηλοι καὶ ὀνομαστοὶ πολεμιστές, καὶ πεδινούς. Κατὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξαν σύμμαχοι τοῦ Δαρείου, ὥσπου το 331 π.Χ. τοὺς ὑπέταξε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τοὺς ἔκανε φόρου ὑποτελεῖς.

Ερωτήσεις

1. Πώς πέθανε ο Βουκεφάλας;
2. Σε τι όφειλε το όνομά του το άλογο του Μ. Αλεξάνδρου;
3. Ποιο γεγονός επικαλείται ο Αρριανός, για να καταδείξει το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Μ. Αλεξάνδρου για το άλογό του;
4. Μπορείτε να ανακαλέσετε στη μνήμη σας άλλες γνωστές περιπτώσεις στενού δεσμού μεταξύ ενός ανθρώπου και ενός ζώου;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ή πόλις

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο πόλεις]

Αρχαία Ελληνική - - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	<p>πολίζω [= οικοδομώ, ιδρύω πόλη] ή πολίχνη [= η μικρή πόλη] τὸ πόλισμα [= το σύνολο των οικημάτων μιας πόλης, η πόλη, η κωμόπολη]</p>	<p>ὁ πολίτης ή πολιτεία [= (α.ε.) το πολίτευμα, ο τρόπος ζωής των πολιτών, (ν.ε.) το κράτος, η πόλη] ὁ πολιτευτής [= ο πολιτικός] πολιτικός τὰ πολιτικά τὸ πολίτευμα πολιτεύω [= είμαι πολίτης] πολιτεύομαι [= (α.ε.) είμαι ενεργός πολίτης, δρω ως πολίτης, (ν.ε.) θέτω υποψηφιότητα στις εκλογές] ὁ πολιτισμός</p>	<p>η πολιτική πολιτικάντης [= ο πολιτικός που αναδεικνύεται με ευτελή μέσα, δημαγωγία, πελατειακές σχέσεις] πολιτειακός [= αυτός που σχετίζεται με το πολίτευμα] πολιτισμένος πολιτιστικός</p>
	σύνθετα	<p>ὁ ὑψίπολις [= ο πολίτης ένδοξης πόλης] ὁ ἄπολις [= αυτός που δεν έχει πόλη, πατρίδα] ἀπολίτευτος ὁ πολιτάρχης [= ο αρχηγός της πόλης]</p>	<p>ή ἀκρόπολις (-η) ή κωμόπολις (-η) πολιορκῶ ή πολιορκία ὁ πολιοῦχος [= ο προστάτης της πόλης] πολιτογραφῶ [= (α.ε.) εγγράφω κάποιον ως πολίτη, (ν.ε.) δίνω υπηκοότητα] ὁ πολιτοφύλαξ (-ακας) [= αυτός που φυλάει τους πολίτες] συμπολιτεύω (ν.ε. συμπολιτεύομαι) ή συμπολίτευσις (-η) ὁ συμπολίτης ἀντιπολιτεύομαι [= είμαι πολιτικός αντίπαλος]</p>	<p>πολιτικοποιῶ πολιτικοποίηση πολιτικολογῶ πολιτοφυλακή [= ένοπλο σώμα πολιτών για τη διατήρηση της τάξης] πολεοδόμος πολεοδομία αντιπολίτευση απολίτιστος απολιτικός</p>

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τι δηλώνουν τα παρακάτω α.ε. παράγωγα του ρ. *πολιτεύω*: *πολιτεία, πολίτευμα*.
2. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τις λέξεις της στήλης Β' δημιουργώντας αποδεκτά ονοματικά σύνολα:

A'	B'
1. πολιτιστικός	α. πολιορκία
2. πολιτισμένος	β. θεσμός
3. στενή	γ. πόλη
4. πολιτειακός	δ. πολίτης
5. συνήγορος του	ε. χώρες
6. σχέδιο	στ. πρωτεύουσα

3. Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων με την κατάλληλη λέξη από αυτές που δίνονται στο πλαίσιο:
 - α. Λίγες πόλεις στην Ελλάδα έχουν σωστό _____ σχεδιασμό.
 - β. Το Παρίσι αποκαλείται « _____ του φωτός».
 - γ. Η φιλολαϊκή _____ της κυβέρνησης απέδωσε καρπούς.
 - δ. Άλλο η _____ και άλλο η κομματικοποίηση.
4. Να σχηματίσετε στη ν.ε. όσο το δυνατόν περισσότερα ονοματικά σύνολα με τη λέξη «πολιτικός» και να δώσετε τη σημασία τους. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

πόλη
πολιτική
πολιτικοποίηση
πολεοδομικός

B2. Ετυμολογικά**Παραγωγή ρημάτων****Παραγωγή ρημάτων από άλλα ρήματα, επιρρήματα και επιφωνήματα**

Ρήματα παράγονται και από άλλα **ρήματα** και μπορεί να σημαίνουν:

α. Πράξη που αρχίζει να γίνεται (**εναρκτικά**). Έχουν παραγωγική κατάληξη **-σκω**, π.χ. *γηράσκω* < *γηράω* (= γερνάω).

β. Πράξη που γίνεται συχνά ή με ένταση (**θαμιστικά ή επιτατικά**). Έχουν παραγωγικές καταλήξεις **-άζω, -ίζω, -ύζω**, π.χ. *στενάζω* (= στενάζω συχνά) < *στένω*.

γ. Έφεση, μεγάλη επιθυμία για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα (**εφειτικά**). Έχουν παραγωγικές καταλήξεις **-ιάω (-ιῶ), -είω**, π.χ. *κλαυσιάω, -ιῶ* < *κλαίω*.

Επίσης, ρήματα παράγονται και από:

α. **Επιρρήματα**, π.χ. *διχάζω* (= διαιρώ σε δύο μέρη) < *δίχα* (= σε δύο μέρη), *ἐγγίζω* (= φέρνω κοντά) < *ἐγγύς* (= κοντά).

β. **Επιφωνήματα**, π.χ. *οϊμώζω* (= θρηνώ) < *οἶμοι* (= αλίμονο).

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τα παράγωγα ουσιαστικά των ρ. *κτίζω* και *βαίνω* (στήλη Α') με την κατηγορία στην οποία ανήκουν (στήλη Β'):

Α'	Β'
1. κτίσις	α. το πρόσωπο που ενεργεί
2. κτίστης	β. ενέργεια, κατάσταση
3. κτίσμα	γ. αποτέλεσμα ενέργειας
4. βήμα	δ. τόπος
5. βάθρον	ε. όργανο, μέσο
6. βαθμός	
7. βατήρ	

2. Να γράψετε παράγωγα ρήματα της α.ε. από τα παρακάτω ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα):

βάρβαρος > _____
 σπουδή > _____
 εὐθύς > _____
 νίκη > _____
 φόβος > _____

3. Να γράψετε παράγωγα ουσιαστικά της α.ε. από τα επίθετα:

γενναῖος > _____
 ἀφανής > _____
 εὐθύς > _____

Γ. Σύνταξη

Οι βασικοί όροι μιας απλής πρότασης

Οι βασικοί όροι μιας απλής πρότασης είναι δύο, το **υποκείμενο** και το **κατηγορημα**.

Υποκείμενο είναι το ονοματικό σύνολο που φανερώνει **ποιος** ενεργεί ή πάσχει ή βρίσκεται σε μία κατάσταση. Βρίσκεται πάντοτε σε πτώση **ονομαστική**.

Κατηγορημα είναι το σύνολο των λέξεων της πρότασης που **αναφέρονται στο υποκείμενο**. Οι **μορφές** που μπορεί να πάρει το κατηγορημα είναι οι εξής:

Απλή πρόταση

υποκείμενο

κατηγορημα

μονολεκτικό

Όταν το ρήμα της πρότασης είναι είτε ενεργητικής διάθεσης* και αμετάβατο είτε ουδέτερης ή παθητικής διάθεσης, το κατηγορημα περιλαμβάνει **μόνο τον ρηματικό τύπο**, π.χ. *Ο παῖς ὑπνώττει* / Το παιδί **παίζει**.

συνδεδειγμένο ρήμα + κατηγορούμενο

Όταν το ρήμα της πρότασης είναι συνδεδειγμένο (ειμί, γίγνομαι, φαίνομαι κ.ά.) παθητικής ή ουδέτερης διάθεσης, το κατηγορημα περιλαμβάνει τον **ρηματικό τύπο** και το **κατηγορούμενο**, έναν όρο που δηλώνει μια **ιδιότητα του υποκειμένου**, π.χ. *Ο χρησμός σαφής ἐστί* / Το παιδί **είναι ήσυχος**.

ενεργητικό μεταβατικό ρήμα + αντικείμενο (+2ο αντικείμενο)

Όταν το ρήμα της πρότασης είναι ενεργητικό μεταβατικό, το κατηγορημα περιλαμβάνει τον **ρηματικό τύπο** και το **αντικείμενο**, έναν όρο που δηλώνει το πρόσωπο, ζώο ή πράγμα στο οποίο μεταβαίνει η ενέργεια του ρήματος, π.χ. *Σὺ μὴ ἐλπίσης ταῦτα* / Εσύ μην ακούς **τους άλλους**.

Μερικά ενεργητικά μεταβατικά ρήματα χρειάζονται δύο αντικείμενα, για να αποδώσουν ολοκληρωμένο νόημα (**δίπλωτα ρήματα**): για τον λόγο αυτό το κατηγορημα των προτάσεων αυτών περιλαμβάνει και **δύο αντικείμενα**, π.χ. *Διηγῆσομαι ὑμῖν μῦθον* / Η Πολιτεία παρέχει **κίνητρα στους επιχειρηματίες**.

ενεργητικό μεταβατικό ρήμα + αντικείμενο + κατηγορούμενο

Όταν το ρήμα της πρότασης είναι ενεργητικό μεταβατικό και σημαίνει «αποκαλώ», «θεωρώ», «εκλέγω», «μετατρέπω (κάτι σε κάτι άλλο)», το κατηγορημα εκτός από τον **ρηματικό τύπο** περιλαμβάνει και το **αντικείμενο** και το **κατηγορούμενο του αντικειμένου**, π.χ. *Οἱ Ἀθηναῖοι εἶλοντο Περικλέα στρατηγόν* / Ο διευθυντής με αποκάλεσε **ασυνεπή**.

* **Ενεργητικής διάθεσης** χαρακτηρίζονται τα ρήματα που δηλώνουν ότι το υποκείμενό τους ενεργεί. Περαιτέρω διακρίνονται σε **μεταβατικά**, που δηλώνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου τους μεταβαίνει σε ένα άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα, και σε **αμετάβητα**, που δε δηλώνουν μετάβαση ενέργειας, π.χ. Ο Γιάννης **περπατάει** στον κήπο (ενεργητικό αμετάβατο) / Η Μαρία **σκέφτεται** με νοσταλγία τις περσινές διακοπές της (ενεργητικό μεταβατικό).

Παθητικής διάθεσης χαρακτηρίζονται τα ρήματα που δηλώνουν ότι το υποκείμενό τους γίνεται αποδέκτης της ενέργειας κάποιου άλλου, π.χ. Το αεροσκάφος **καταρρίφθηκε** από εχθρικά πυρά.

Ουδέτερης διάθεσης χαρακτηρίζονται τα ρήματα που δηλώνουν ότι το υποκείμενό τους δεν ενεργεί ούτε παθαίνει, απλώς βρίσκεται σε μια κατάσταση, π.χ. Ο Κώστας **κοιμάται**.

➔ Παρατηρήσεις

Υποκείμενο

1. Το υποκείμενο μιας πρότασης βρίσκεται με την ερώτηση, «**ποιος / ποια / ποιο + ρήμα;**».
Ἀλέξανδρος τοὺς στρατιώτας συνήγαγε.
2. Ως υποκείμενο μιας πρότασης είναι δυνατόν να τεθούν: ουσιαστικά, αντωνυμίες, επίθετα, μετοχές, αριθμητικά, απαρέμφατα, δευτερεύουσες ονομαστικές προτάσεις κ.ά.
3. Το ρήμα συμφωνεί με το υποκείμενο της πρότασης (όταν αυτό είναι πτωτικό) στο πρόσωπο και στον αριθμό. Εξαιρέση αποτελεί η **αττική σύνταξη**, που χαρακτηρίζει κυρίως την ιωνική-αττική διάλεκτο. Όταν το υποκείμενο της πρότασης είναι **ουδέτερο πληθυντικού αριθμού**, το ρήμα τίθεται στο γ' ενικό αντί του γ' πληθυντικού, π.χ. *τὰ παιδιά παίζει.*

Κατηγορούμενο

1. Το κατηγορούμενο αποδίδει μία **ιδιότητα** στο υποκείμενο (ή στο αντικείμενο) με τη μεσολάβηση ενός συνδετικού ρήματος (*εἰμί, γίνομαι, φαίνομαι, διατελῶ, διάγω* κ.ά.). Το εντοπίζουμε με την ερώτηση «**τι (λογής) + ρήμα;**».
Ἡ πόλις ἀνάστατος ἐγένετο.
2. Το κατηγορούμενο είναι συνήθως επίθετο. Ως κατηγορούμενο σε μια πρόταση είναι δυνατόν, επίσης, να τεθούν: ουσιαστικά, αντωνυμίες, μετοχές, αριθμητικά, απαρέμφατα, δευτερεύουσες ονομαστικές προτάσεις (κυρίως αναφορικές) κ.ά.
3. Το κατηγορούμενο, όταν είναι επίθετο, συμφωνεί με το υποκείμενο ή το αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται στο **γένος**, στον **αριθμό** και στην **πτώση**, π.χ. *Καὶ ἦν ἡ μάχη καρτερά.* Όταν είναι ουσιαστικό, συμφωνεί υποχρεωτικά στην πτώση και ενδεχομένως στον αριθμό και στο γένος, π.χ. *Τὰ δὲ Κύθηρα νῆσός ἐστιν.* Μερικές φορές τίθεται στο ουδέτερο γένος, π.χ. *Καλὸν ἡ σωφροσύνη, ἀλλ' ἐπίπονον,* ή σε γενική (κατηγορηματική), π.χ. *Ὁ θρόνος τοῦ μεγάλου βασιλέως χρυσοῦ ἦν.*

Αντικείμενο

1. Με αντικείμενο συντάσσονται τα ενεργητικής διάθεσης **μεταβατικά** ρήματα, όσα δηλαδή δε δηλώνουν απλώς ότι το υποκείμενο ενεργεί, αλλά και ότι η ενέργειά του **μεταβαίνει** σε ένα άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα.
2. Το αντικείμενο βρίσκεται σε μία από τις **πλάγιες πτώσεις** (γεν., δοτ., αιτ.), **ποτέ σε ονομαστική**. Το εντοπίζουμε με την ερώτηση «**ποιον / ποιαν / τι + ρήμα;**».
Κλέαρχος τοὺς στρατιώτας συνήγαγε.
3. Στα δίπλωτα ρήματα το δεύτερο αντικείμενο το εντοπίζουμε με την ερώτηση «**σε / με / για / από ποιον ή τι + ρήμα;**».
Ἐπαυσαν Τιμόθεον τῆς στρατηγίας: ἀπὸ τι ἔπαυσαν *Τιμόθεον;* → (από τη στρατηγία) *τῆς στρατηγίας* → αντικείμενο.
4. Μερικά ρήματα άλλες φορές λειτουργούν ως μεταβατικά και άλλτε ως αμετάβατα. Συγκρίνετε, π.χ., στη ν.ε.:
Μη μου μιλάς! **Σκεφτομαι...** (αμετάβατη χρήση), **αλλά:** Ο παππούς **σκεφτόταν** πάντα με νοσταλγία το **χωριό** (μεταβατική χρήση).

Ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε το ρήμα, το υποκείμενο και το κατηγορούμενο στις παρακάτω προτάσεις:
 - α. *Οὔτοί εἰσι πονηροί.*
 - β. *Σὺ ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων διατελεῖς* (= είσαι διαρκώς).
 - γ. *Ὁ πόλεμος πολλῶν αἴτιος κακῶν γεγένηται.*
 - δ. *Ἐμπόριον ἦν τὸ χωρίον* (= η περιοχή ήταν εμπορικό λιμάνι) *καὶ ὤρμουν αὐτόθι* (= αγκυροβολούσαν εκεί) *ὀγκάδες πολλαί.*
 - ε. *Οἱ Καππαδοκαὶ ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται.*
 - στ. *Ἡ μὲν τοῦ σώματος ἰσχύς γηράσκει, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ῥώμη ἀγήρατός ἐστι.*
 - ζ. *Οὐδείς ἐστι μοι ἀλλότριος* (= ξένος), *ἀν χρηστός ἦ.*

2. Να συμπληρώσετε το κατηγορούμενο στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Ἐγὼ καὶ σὺ _____ (φίλος) ἐσμέν.
 β. _____ (μαθητής) τοῦ Σωκράτους ἐστέ;
 γ. Οἱ πρόγονοι ἦσαν _____ (σοφός) καὶ _____ (ἀγαθός).
 δ. Οἱ ἀδικοῦντες τὴν πόλιν ἡμέτεροι _____ (ἐχθρός) εἰσιν.
 ε. Ἐκείνη ἢ γραῦς _____ (δίκαιος) ἦν.

3. Να βρείτε το ρήμα, το υποκείμενο και το αντικείμενο στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Ἀλέξανδρος ἐθήρηνεν ἐλάφους ἐν τῷ ὄρει.
 β. Σωκράτης διδάσκει τὴν ἀρετὴν.
 γ. Ὁ στρατηγὸς τὴν ἐλληνικὴν δύναμιν ἤθροισεν.
 δ. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος.
 ε. Οἱ δικασταὶ ἐθαύμασαν τὴν σοφίαν τοῦ νομοθέτου.

4. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν στις παρακάτω προτάσεις και να βρείτε τα κατηγορούμενα:

- α. Ἡ πόλις ἡμῶν ἐνδοξ_____ ἐγένετο.
 β. Σὺ τυφλ_____ τὰ τ' ὄτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ'
 (= και στα αυτιά και στο νου και στα μάτια) εἶ.
 γ. Ἀλέξανδρος ἦν υἱ_____ Φιλίππου.
 δ. Καὶ ἦν ἡ μάχη καρτερο_____. (= σφοδρή).
 ε. Πᾶν ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνισαρο_____ ἔφν.

5. Να βρείτε τα αντικείμενα στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Οἱ Φελλόποδες εὐχονται ἡμῖν εὐπλοῖαν.
 β. Βασιλεὺς ἦκουσε Τισσαφέρωνος τὴν Κύρου στρατεῖαν (= εκστρατεία).
 γ. Μὴ μοι φθονήσης τοῦ μαθήματος (= μη μου αργηθεῖς ἀπὸ φθόνου το μάθημα).

6. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν στις παρακάτω προτάσεις και να βρείτε τα αντικείμενα των ρημάτων:

- α. Οὗτος ἐθαύμαζε τὴν ἀρετ_____ τῶν προγόνων.
 β. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμπον τοὺς νέ_____ πρὸς τοὺς διδασκάλους.
 γ. Καὶ ἔνθεν ὀρμηθεὶς πόλ_____ ἔκτισεν Ἀλέξανδρος.
 δ. Ἡ πόλις ἐκράτησε τῶν ἐχθρ_____ καὶ τρόπαι_____ ἔστησεν.
 ε. Οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς συμμάχ_____ ὠργίζοντο.

7. Να βρείτε τα ρήματα και τα υποκείμενά τους στις παρακάτω προτάσεις και στη συνέχεια να τα μεταφέρετε στον αντίστοιχο τύπο του άλλου αριθμού:

- α. Ὑμεῖς ἐκινδυνεύσατε τὸν ἔσχατον κίνδυνον.
 β. Οὗτος ἐθαύμαζε τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων.
 γ. Οἱ στρατιῶται διέβαινον ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν.
 δ. Στέφανον ὁ νικητὴς λαμβάνει.

8. Να βρείτε το ρήμα, το υποκείμενο και το αντικείμενο στις παρακάτω προτάσεις και στη συνέχεια να μεταφέρετε τα αντικείμενα στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

- α. Οὐ φέρει καλὸν καρπὸν τοῦτο τὸ δένδρον.
 β. Γέρων ἀγροὺς καὶ ἀμπέλους εἶχε.
 γ. Οἱ Ἕλληνες φρουροῦσι τὰς πύλας.
 δ. Οἱ Συμωναῖοι ἀποστέλλουσιν ἐς Κλάρον θεωροὺς.
 ε. Οἱ ἡμέτεροι σύμμαχοι ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους.

**Ἀδύνατον οἰκείσθαι πόλιν ἄνευ δικαιοσύνης
καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς**

Ἀριστοτέλης, Πολιτικά 1283a 21

Εἶναι ἀδύνατο νὰ υπάρξει πόλη χωρὶς δικαιοσύνη
καὶ πολιτικὴ ἀρετὴ.

Τοιχογραφία από το Ακρωτήριο της Θήρας που εικονίζει νηοπομπή (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

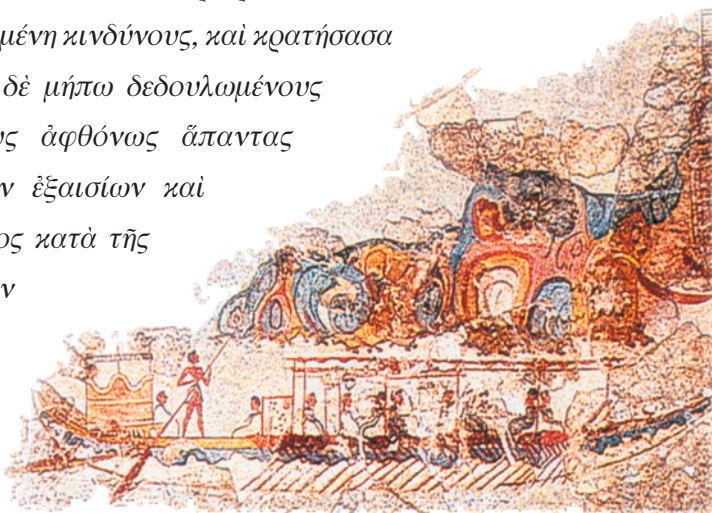
Αθήνα και Ατλαντίδα

Α. Κείμενο

Στον διάλογό του *Τίμαιος* ο Πλάτων (427-347 π.Χ.) περιλαμβάνει μια ιστορία που υποτίθεται ότι τη διηγήθηκαν στον Σόλωνα κατά την επίσκεψή του στην Αίγυπτο (590 π.Χ.) Αιγύπτιοι ιερείς. Στην ιερή πόλη Σάιν, στο δέλτα του Νείλου, υπήρχε ναός της Νηίθ, της θεάς που θεωρούνταν ιδρύτρια της πόλης και συσχετιζόταν, κατά την αφήγηση, με τη θεά Αθηνά. Εκεί ο Σόλων πληροφορήθηκε για μια μεγάλη δύναμη, την Ατλαντίδα, η οποία σε πολύ προγενέστερους χρόνους είχε συγκρουστεί με όλες τις δυνάμεις, καθώς και με τον στρατό της Αθήνας.

Ἐν δὲ δὴ τῇ Ἀτλαντίδι νήσῳ μεγάλη συνέστη καὶ θαυμαστὴ δύναμις βασιλέων, κρατοῦσα μὲν ἀπάσης τῆς νήσου, πολλῶν δὲ ἄλλων νήσων καὶ μερῶν τῆς ἠπείρου. Αὕτη δὴ πᾶσα συναθροισθεῖσα εἰς ἓν ἡ δύναμις τὸν τε παρ' ὑμῖν καὶ τὸν παρ' ἡμῖν καὶ τὸν ἐντὸς τοῦ στόματος πάντα τόπον μιᾶ ποτὲ ἐπεχειρήσεν ὀρμῇ δουλοῦσθαι. Τότε οὖν ὑμῶν, ὦ Σόλων, τῆς πόλεως ἡ δύναμις εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους διαφανῆς ἀρετῇ τε καὶ ῥώμῃ ἐγένετο· πάντων γὰρ προέστη εὐψυχία καὶ τέχναις ὄσαι κατὰ πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐσχάτους ἀφικομένη κινδύνους, καὶ κρατήσασα μὲν τῶν ἐπιόντων τρόπαιον ἔστησε, τοὺς δὲ μῆπω δεδουλωμένους διεκώλυσε δουλωθῆναι, τοὺς δ' ἄλλους ἀφθόνως ἅπαντας ἤλευθέρωσεν. Ὑστέρω δὲ χρόνῳ σεισμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, ἡ Ἀτλαντὶς νῆσος κατὰ τῆς θαλάττης δῦσα ἠφανίσθη· διὸ καὶ νῦν ἄπορον καὶ ἀδιερεύνητον γέγονεν τοῦκεῖ πέλαγος.

Πλάτων, *Τίμαιος* 25a-d (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

συνέστη (οριστ. αορ. β' ρ. συνίσταμαι)
κρατούσα (μτχ. ενεστ. ρ. κρατέω, κρατῶ)
ἀπάσης τῆς νήσου
συναθροισθεῖσα (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. συναθροίζομαι) εἰς ἕν
τόν τε παρ' ὑμῖν καὶ τὸν παρ' ἡμῖν καὶ τὸν ἐντὸς τοῦ
στόματος πάντα τόπον

μᾶ ποτέ ἐπεχείρησεν ὄρμη δουλοῦσθαι (απαρ. ενεστ.
ρ. δουλόομαι, δουλοῦμαι)
διαφανῆς ἀρετῆ καὶ ῥώμῃ ἐγένετο

πάντων προέστη (οριστ. αορ. β' ρ. προϊστάμαι)
εὐψυχία καὶ τέχναις ὄσαι κατὰ πόλεμον
ἀφικομένη (μτχ. αορ. β' ρ. ἀφικνέομαι,
ἀφικνοῦμαι) ἐπὶ τοὺς ἐσχάτους κινδύνους
κρατήσασα τῶν ἐπιόντων (μτχ. ενεστ.
ρ. ἐπέρχομαι) τροπαιὸν ἔστησε

τοῖς δὲ μῆπω δεδουλωμένους (μτχ. παρακ. ρ. δουλόομαι,
δουλοῦμαι) διεκώλυσε δουλωθῆναι
ἀφθόνως
ὑστέρω δὲ χρόνῳ σεισμῶν ἐξαισίων καὶ
κατακλυσμῶν γενομένων
δύσα (μτχ. αορ. β' ρ. δύομαι) ἠφανίσθη (οριστ.
παθ. αορ. α' ρ. ἀφανίζομαι)
διό
ὁ/ἡ ἄπορος, τὸ ἄπορον
ὁ/ἡ ἀδιερεύνητος, τὸ ἀδιερεύνητον
τοῦκεῖ = τὸ ἐκεῖ (κράση)

συγκροτήθηκε (πβ. ν.ε.: σύσταση, συστατικό)
που εξουσίαζε ολόκληρο το νησί, κυριαρχούσε σε
ολόκληρο το νησί (πβ. ν.ε.: κράτος, κράτηση)
αφού συνενώθηκε (πβ. ν.ε.: συνάθροιση)
τον δικό σας και τον δικό μας τόπο και ὅλη την περιο-
χή που βρίσκεται μέσα στο στόμιο (ενν. μέσα από
τις Ηράκλειες στήλες, το σημερινό Γιβραλτάρ)
επιχείρησε κάποτε να υποδουλώσει με μια και μόνη
επίθεση (πβ. ν.ε.: ορμητήριο)
έγινε ξακουστή (πβ. ν.ε.: διαφάνεια, αδιαφανής) για τη
γενναιότητα και το σθένος της (πβ. ν.ε.: ρωμαλέος)
ξεχώρισε απ' ὅλες (πβ. ν.ε.: προστάτης, προστασία)
στη γενναιότητα και στις πολεμικές τέχνες
αφού διέτρεξε (πβ. ν.ε.: ἀφιξη, ικανός, ικανότητα)
τους ἐσχάτους κινδύνους
αφού νίκησε τους επιδρομείς / τους επιτιθέμενους,
ἔστησε μνημεῖο νίκης (πβ. ν.ε.: τροπαιούχος, τρο-
παιοφόρος)
και παρεμπόδισε (πβ. ν.ε.: κώλυμα) την υποδούλωση
ὄσων δεν είχαν ακόμη υποδουλωθεῖ
χωρὶς υστεροβουλία, με μεγαλοψυχία
και αργότερα, αφού έγιναν πολύ δυνατοί (πβ. ν.ε.: αἰ-
σιος, απαίσιος) σεισμοί και κατακλυσμοί
βυθίστηκε (πβ. ν.ε.: κατάδυση, ανάδυση) και εξαφανί-
στηκε
γι' αυτό
αδιάβατος (πβ. ν.ε.: πόρος, απορία)
ανεξερεύνητος, αυτός που είναι δύσκολο να εξερευνηθεῖ

Ερμηνευτικά σχόλια

τῇ Ἀτλαντίδι νήσῳ: Ο θρύλος για τη χα-
μένη Ἀτλαντίδα είναι γνωστός σε ὅλο τον
κόσμο. Σύμφωνα με τον μῦθο, επρόκειτο για ἓνα μεγάλο νησί με ανε-
πτυγμένο πολιτισμό ἢ για μια μεγάλη χώρα που καταποντίστηκε στη
θάλασσα. Ο Πλάτων πραγματεύεται τον μῦθο αυτό στους διαλόγους
Κριτίας και *Τίμαιος*.

**κρατούσα μὲν ἀπάσης τῆς νήσου... καὶ τὸν ἐντὸς τοῦ στόματος πά-
ντα τόπον:** Σύμφωνα με την εκδοχή που παρουσιάζει ο Πλάτων στον
Τίμαιο, η Ἀτλαντίδα βρισκόταν ἔξω από τις Ηράκλειες στήλες (τον
σημερινό πορθμό του Γιβραλτάρ). Ἴδῃ στην αρχαιότητα ἀμφισβητή-
θηκε η ὑπάρξη της Ἀτλαντίδας, (βλ. Στράβ. 2.3.6). Μεταξύ ἄλλων την
ἀμφισβητούσε και ο Ἀριστοτέλης.

Στη Σχολή των Αθηνών, ἔργο του Ραφαήλ,
ο Πλάτων στέκεται δίπλα στον Ἀριστοτέλη
κρατώντας τον Τίμαιο (1509-1510, Βατικανό)

Ερωτήσεις

1. Ποιες πληροφορίες αντλούμε από το κείμενο για τη δύναμη της Ατλαντίδας;
2. Ποια ήταν, σύμφωνα με τη διήγηση, η συμβολή της Αθήνας στην αντιμετώπιση του συνασπισμού των βασιλέων της Ατλαντίδας, που υπήρξε μεγάλη απειλή για τους λαούς του ευρύτερου χώρου της Μεσογείου;
3. Πώς καταστράφηκε η Ατλαντίδα σύμφωνα με το κείμενο;
4. Η Ατλαντίδα και ο μύθος της εξακολουθούν ακόμα και σήμερα να εξάπτουν το ενδιαφέρον και τη φαντασία. Σε τι οφείλεται, κατά τη γνώμη σας, η διαχρονική απήχηση μύθων και αφηγήσεων για άγνωστους ή χαμένους πολιτισμούς;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

κρατέω, κρατῶ [= 1. είμαι ισχυρός, έχω την εξουσία, 2. επικρατῶ]
 < **κράτος** [= (α.ε.) η ισχύς, η δύναμη, (ν.ε.) η χώρα]

θ. κρατ-, κρατεσ-

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους *κρατοῦσα* και *κρατήσασα*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	κρατύνω [= 1. ενισχύω, 2. κυβερνώ] κρατερός [= ισχυρός]	τὸ κράτος [= (α.ε.) δύναμη] ὁ κραταῖός [= ισχυρός] ἡ κράτησις (-η) [(α.ε.) ως β' συνθετικό] τὸ κράτημα κράτιστος [= 1. ισχυρότατος, 2. άριστος]	κρατούντες [= οι κυβερνώντες] κρατικός κρατητήριο κρατίδιο κρατούμενος / κρατούμενο
	σύνθετα	θαλασσοκρατῶ ἀριστοκρατοῦμαι [= κυβερνώμαι από τους άριστους] δημοκρατοῦμαι αὐτοκρατῆς [= αυτός που κυβερνάει όπως θέλει] Ξενοκράτης Ἴσοκράτης Μενεκράτης	ἐπικρατῶ ἡ ἐπικράτησις (-η) ἐπικρατής ἡ ἐπικράτεια [= 1. κυριαρχία, 2. χώρα] κατακρατῶ [= υποτάσσω κάποιον] ἡ κατακράτησις (-η) ἀκρατῆς [= ανίσχυρος] ἡ ἀκράτεια ἡ γυναικοκρατία ἐγκρατῆς [= 1. αυτός που έχει την εξουσία, 2. αυτός που είναι κύριος του εαυτού του] ἡ ἐγκράτεια συγκρατῶ ἡ συγκράτησις (-η) ὁ αὐτοκράτωρ [= ο κύριος του εαυτού του] ὁ θαλασσοκράτωρ ἡ ἀριστοκρατία ἀριστοκρατικός ἡ δημοκρατία δημοκρατικός ἡ τιμοκρατία [= (α.ε.) πολίτευμα όπου η συμμετοχή των πολιτών στην εξουσία ήταν ανάλογη της περιουσίας τους] τιμοκρατικός Σωκράτης Ἴπποκράτης	κρατικοποιῶ [= κάνω μια επιχείρηση ή οργανισμό ιδιοκτησία του κράτους] κρατικοποίηση αποκρατικοποίηση ανδροκρατία γραφειοκρατής γραφειοκρατία γραφειοκρατικός τεχνοκράτης τεχνοκρατικός αποικιοκράτης αποικιοκρατικός τρομοκρατῶ τρομοκράτης τρομοκρατικός Τουρκοκρατία Ενετοκρατία

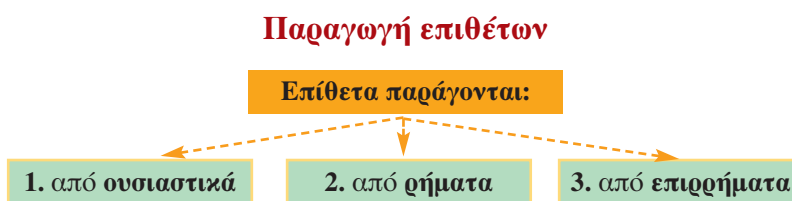

Ασκήσεις

1. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα τρία ουσιαστικά της α.ε. που προέρχονται από επίθετα.
2. Να συνδυάσετε το επίθετο «κρατικός» με τα παρακάτω ουσιαστικά και να χρησιμοποιήσετε τις φράσεις σε προτάσεις: υπάλληλος, υπηρεσία, φορέας, μηχανή.
3. Να γράψετε από τον Λεξιλογικό Πίνακα τις συνώνυμες ή αντώνυμες λέξεις της ν.ε. που ζητούνται:

Συνώνυμα δημόσιος _____ φυλακή _____ κυριαρχώ _____	Αντώνυμα ιδιωτικοποίηση _____ ανίσχυρος _____
---	--
4. Να αποδώσετε τη σημασία των παρακάτω φράσεων που περιέχουν το ρήμα «κρατώ».
 - α. Τον κρατούσα σε απόσταση, γιατί ήταν φορτικός.
 - β. Κράτησε χαρακτήρα και δεν απάντησε στην προσβολή που του έγινε.
 - γ. Δεν κρατώ ποτέ κακία σε κανέναν.
 - δ. Ο χορός στο πανηγύρι καλά κρατεί.
 - ε. Κράτησε τον λόγο του και ξαναγύρισε.

B2. Ετυμολογικά

Παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά (α' μέρος)

Καταλήξεις επιθέτων τα οποία σημαίνουν:

- α) αυτόν που ανήκει σε εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή έχει σχέση με αυτό
- ιος (-αιος, -ειος, -οιος, -ώιος > ῥος)**
- οὐράν-ιος < οὐρανός
 ἀναγκ-αῖος < ἀνάγκη
 τέλ-ειος < τέλος
 παντ-οῖος < πᾶς
 πατρ-ῶος < πατήρ
- κός (-ακός, -ικός, -υκός, -εικός)**
- Κορινθι-ακός < Κορίνθιος
 φυσ-ικός < φύσις
 ἄλ-υκός (= αλμυρός) < ἄλς
 κεραμ-εικός < κεραμεύς

- γ) τον κατάλληλο για εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη
- (ι)μος**
- νόμ-ιμος < νόμος

- β) ύλη ή (σπάνια) χρώμα
- οῦς (< -εος)**
- ἄργυρ-οῦς < ἄργυρος
-ινος
- λίθ-ινος < λίθος

➔ Παρατήρηση

Σε **-ειος** (και όχι σε **-ιος**) λήγουν κανονικά τα επίθετα που παράγονται από ονόματα **προσώπων** ή **ζώων**, π.χ. κίρκειος < κίρκος.

Ασκήσεις

1. Ποιες από τις παραπάνω καταλήξεις έχετε συναντήσει και στην παραγωγή επιθέτων της ν.ε.;
2. Να κατατάξετε τα παρακάτω επίθετα της α.ε. στην κατάλληλη στήλη ανάλογα με τη σημασία τους: οϊκειός, πολιτικός, μητροῦς, τίμιος, πένθιμος, χρυσοῦς, σπουδαῖος, κόσμιος, σπονδεῖος, χρόνιος, τιμητικός, σιδηροῦς, ἄλλοῖος.

αυτός που ανήκει σε εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή έχει σχέση με αυτό	ύλη ή χρώμα	αυτός που είναι κατάλληλος για εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη

Γ1. Γραμματική

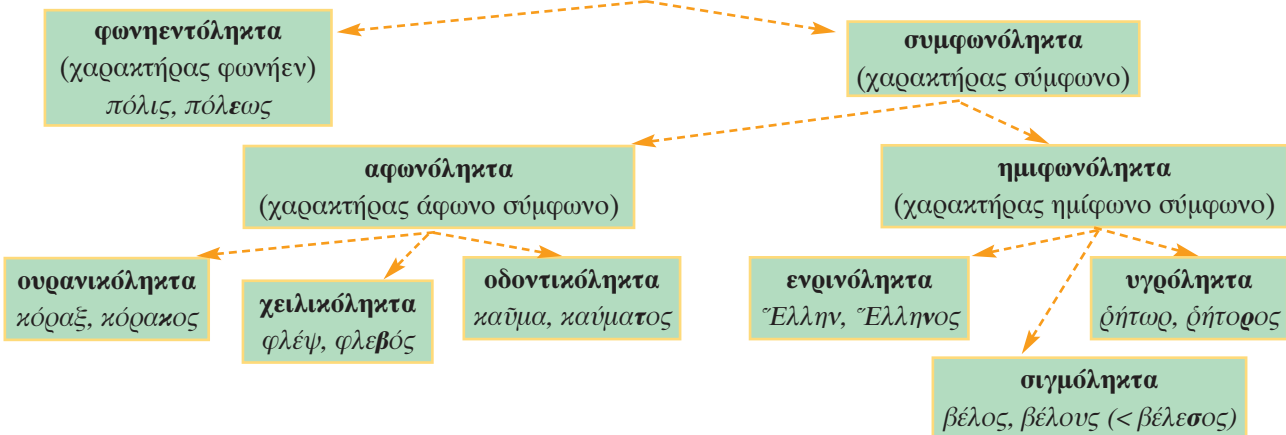
Γ' κλίση ουσιαστικῶν

Οι τύποι Ἄτλαντίδι, δύναμις, βασιλέων, μερῶν, στόματος, πόλεως και πέλαγος, που συναντήσατε στο κείμενο της Ενότητας, ανήκουν σε ουσιαστικά της γ' κλίσης.

Στη γ' κλίση ανήκουν ουσιαστικά και των **τριῶν γενῶν**. Διακρίνονται στις εξής **κατηγορίες**:

α. Κατηγορίες ουσιαστικῶν γ' κλίσης

1. Με κριτήριο τον χαρακτήρα του θέματος

2. Με κριτήριο τον αριθμό των θεμάτων

3. Με κριτήριο την κατάληξη

β. Οι κατάληξεις των ουσιαστικών γ' κλίσης

	αρσενικά και θηλυκά		ουδέτερα	
	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	-ς ή -	-ες	-	-α
γεν.	-ος ή -ως	-ων	-ος ή -ως	-ων
δοτ.	-ι	-σι(ν)	-ι	-σι(ν)
αιτ.	-α ή -ν	-ας ή -ς	-	-α
κλητ.	-ς ή -	-ες	-	-α

γ. Καταληκτικά διπλόθεμα φωνηεντόληκτα σε -ις (γεν. -εως)

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε τα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά *δύναμις* και *πόλις*. Τα ουσιαστικά αυτά παρουσιάζουν στη ν.ε. ονομαστική ενικού σε **-η** και γενική ενικού σε **-ης** (π.χ. η δύναμη, της δύναμης)· συχνά όμως χρησιμοποιείται και η γενική ενικού σε **-εως**, π.χ. Είναι θέμα ηθικής τάξεως / Σχέδιο πόλεως.

Τα ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας χαρακτηρίζονται **διπλόθεμα**, γιατί παρουσιάζουν ένα θέμα σε **-ι** (στην ονομ., αιτ. και κλητ. ενικού) και ένα σε **-ε** (στη γεν. και δοτ. ενικού και σε όλο τον πληθυντικό), π.χ. ονομ. εν. *πράξι-ς*, αιτ. εν. *πράξι-ν*, δοτ. πληθ. *πράξε-σι*.

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	ἡ δύναμις	αἱ δυνάμεις
γεν.	τῆς δυνάμεως	τῶν δυνάμεων
δοτ.	τῇ δυνάμει	ταῖς δυνάμεσι(ν)
αιτ.	τὴν δύναμιν	τάς δυνάμεις
κλητ.	(ᾧ) δύναμι	(ᾧ) δυνάμεις

➔ Παρατηρήσεις

1. Στη **γενική ενικού** η **κατάληξη** είναι **-ως**. Τονίζονται στη γενική ενικού και πληθυντικού στην προπαρалаγήγουσα, μολονότι η λήγουσα είναι μακρά. Αυτό οφείλεται στο ότι ο αρχικός τύπος γενικής ενικού είχε θέμα σε **-η-** (*δυνάμηος*). Αργότερα με αντιμεταχώρηση* προέκυψε ο τύπος *δυνάμεως*. Αυτό δεν επηρέασε τον τονισμό της λέξης.

2. Η **κλητική ενικού** είναι **ακατάληκτη**.

3. Τα **δίχρονα φωνήεντα** στις **κατάληξεις** των ουσιαστικών της γ' κλίσης είναι **βραχεία**.

δ. Καταληκτικά μονόθεμα φωνηεντόληκτα σε -εύς (γεν. -έως)

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε έναν τύπο ουσιαστικού αυτής της κατηγορίας, *βασιλέων*. Στη ν.ε. τα ουσιαστικά αυτά έχουν κατάληξη **-ας** και γενική ενικού σε **-α**. Ωστόσο, συχνά χρησιμοποιείται η γενική σε **-έως** (π.χ. ο *γραφέας* → του *γραφέα* / του *γραφέως*).

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	ὁ ἱππεύς	οἱ ἱππεῖς (< ἱππέες)
γεν.	τοῦ ἱππέως	τῶν ἱππέων
δοτ.	τῷ ἱππεῖ	τοῖς ἱππεῦσι(ν)
αιτ.	τὸν ἱππέα	τούς ἱππέας
κλητ.	(ᾧ) ἱππεῦ	(ᾧ) ἱππεῖς (< ἱππέες)

* **Αντιμεταχώρηση** ονομάζεται η αμοιβαία αλλαγή ποσότητας / διάρκειας δύο διαδοχικών φωνηέντων, ενός μακρού και ενός βραχέος, π.χ. -ηο- > -εω-.

➔ Παρατηρήσεις

1. Το **-υ-** αποβάλλεται, όταν ακολουθεί φωνήεν στην κατάληξη.
2. Στη **δοτική ενικού** το **-ε-** του θέματος συναυρείται με το **-ι** της κατάληξης σε **-ει**.
3. Η **κλητική ενικού** είναι **ακατάληκτη**.

ε. Ουδέτερα ακατάληκτα μονόθεμα οδοντικόληκτα σε -α (γεν. -ατος)

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε το ουσιαστικό *τὸ στόμα*, που ανήκει σε αυτή την κατηγορία.

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	<i>τὸ σῆμα</i>	<i>τὰ σήματα</i>
γεν.	<i>τοῦ σήματος</i>	<i>τῶν σημάτων</i>
δοτ.	<i>τῷ σήματι</i>	<i>τοῖς σήμασι (< σήματ-σι)</i>
αιτ.	<i>τὸ σῆμα</i>	<i>τὰ σήματα</i>
κλητ.	<i>(ῶ) σῆμα</i>	<i>(ῶ) σήματα</i>

➔ Παρατήρηση

Η **ονομαστική**, **αιτιατική** και **κλητική** ενικού σχηματίζονται από το θέμα **χωρίς κατάληξη** (*σηματ-*). Το **-τ-** αποβάλλεται, επειδή στην Ελληνική ληκτικά σύμφωνα είναι μόνο τα **-ν, -ρ, -ς**. Από την αποβολή αυτή εξηγείται η φαινομενική ύπαρξη δύο θεμάτων.

Γ2. Σύνταξη

Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους

Απλές

Έχουν μόνο τους βασικούς όρους.

- Τίς δ' οὐκ ἂν ἀθυμήσειεν;* (υποκείμενο και ρήμα)
- Σὺ Ἕλληρ ἐῖ.* (Υποκείμενο, ρήμα και κατηγορούμενο)
- Συνέμειξαν (= συγκρούστηκαν) οἱ Μακεδόνες τοῖς Πέρσαις.* (Υποκείμενο, ρήμα και αντικείμενο)
- Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε.* (Υποκείμενο, ρήμα και δύο διαφορετικά αντικείμενα)
- Ἀθηναῖοι στρατηγὸν εἶλοντο (= εξέλεξαν) Περικλέα.* (Υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο και κατηγορούμενο)

Σύνθετες

Έχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα, που συνδέονται μεταξύ τους με σύνδεσμο ή χωρίζονται με κόμμα.

- Κάστωρ και Πολυδεύκης ἀθάνατοι ἐγένοντο.* (Δύο υποκείμενα)
- Σοφός και θεῖος ὁ ἀνὴρ ἐστὶ.* (Δύο κατηγορούμενα)
- Λακεδαιμόνιοι τὰ τε μακρὰ **τείχη** και τὸν **Πειραιᾶ** κατέλαβον.* (Δύο αντικείμενα)

Ελλειπτικές

Παραλείπεται κάποιος ή κάποιοι βασικοί όροι τους (ως ευκόλως εννοούμενοι).

- Πολὺ δ' ἂν ἐπι πλείω χάριν ἔχοι.* (Παραλείπεται το υποκείμενο *Εὐαγόρας*)
- Τούτων δ' αἴτιος ὁ φθόνος.* (Παραλείπεται το *ο*. *ἐστὶ*)

Επανξημένες

Εκτός από τους κύριους όρους έχουν και προσδιορισμούς, δηλ. όρους που διευκρινίζουν και συμπληρώνουν τους κύριους όρους τους.

- Εἶ τις δυνηθεῖη περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων και τῶν κινδύνων αὐτοῦ ἀξίως εἰπεῖν.*
- Οὕτω γάρ τινες δυσκόλως πεφύκασιν.*

Ασκήσεις

1. Να εντάξετε τα παρακάτω ουσιαστικά σε κατηγορίες ουσιαστικών της γ' κλίσης και στη συνέχεια να τα κλίνετε: τὸ σῶμα, ἡ φράσις, ὁ βασιλεύς, ἡ ἀκρόπολις.

2. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται στην παρένθεση:

ἡ θλίψις _____ (γεν. εν.), τὸ καῦμα _____ (δοτ. εν.), ἡ σύνεσις _____ (δοτ. εν.),
ὁ πορθμεύς _____ (αιτ. πληθ.), ἡ κτῆσις _____ (αιτ. πληθ.), ἡ προᾶξις _____ (δοτ. πληθ.), ἡ φρόνησις _____ (κλητ. εν.), ὁ χαλκεύς _____ (γεν. εν.), ἡ πόλις _____ (αιτ. εν.), ὁ γονεύς _____ (γεν. εν.), ἡ τύψις _____ (δοτ. πληθ.), τὸ χάσμα _____ (δοτ. πληθ.).

3. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τοῦ δώματος	→ _____	τὸν ἱερέα	→ _____
(ᾧ) γραφεῖς	→ _____	τῶν πραγμάτων	→ _____
τάς δύσεις	→ _____	(ᾧ) ῥήσεις	→ _____
ταῖς ἀκροπόλεσι	→ _____	τὴν ὄπλισιν	→ _____
τῇ φύσει	→ _____	τῷ ἰδρύματι	→ _____
τοῦ φάσματος	→ _____	τῶν πραγμάτων	→ _____
τάς τάξεις	→ _____	(ᾧ) φύσι	→ _____
ταῖς λύσεσι	→ _____	τῷ βαφεῖ	→ _____
τοῖς ἱερεῦσι	→ _____	τῷ κλάσματι	→ _____

4. α. Να μεταγράψετε τις παρακάτω λόγιες φράσεις της ν.ε. σύμφωνα με την ορθογραφία της α.ε. β. Να εντοπίσετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά και να τα μεταφέρετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού. γ. Στη συνέχεια να σχηματίσετε με αυτές τις φράσεις προτάσεις της ν.ε.: ἔχω υπ' ὄψιν, ἐν ἐξελίξει, κοινή συναινέσει.

5. Να μεταφέρετε τις παρακάτω προτάσεις στον άλλο αριθμό:

- α. Ἐν ταῖς νήσοις ταύταις θαυμασταὶ δυνάμεις πόλεων βαρβάρων ἦσαν.
β. Μεγίστων ἐπαίνων ἀξίαν νομίζω εἶναι τὴν πόλιν.

6. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως προς τους ὅρους τους:

- α. Ἡμεῖς φυλάττομεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους. ε. Λακεδαιμόνιοι ἐποιοῦντο εἰρήνην.
β. Οἱ ἀγαθοὶ σφίζονται. στ. Λύσανδρος τάς τε ναῦς (= τα πλοία) καὶ τοὺς
γ. Μηδὲν ἄγαν. αἰχμαλώτους καὶ τᾶλλα πάντα εἰς Λάμπρακον ἀπήγαγεν
δ. Σοφὸν τὸ σαφές. (= οδήγησε, μετέφερε).

7. Να εξετάσετε αν ο χαρακτηρισμός των προτάσεων είναι σωστός (Σ) ή λανθασμένος (Λ) και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας:

- α. Οὔποτε ὁ ἐχθρὸς φίλος ἐστίν: σύνθετη πρόταση
β. Ὁ Ἀλκιβιάδης ᾤχετο (= αναχώρησε, ἔφυγε): επαυξημένη πρόταση
γ. Πολιτεία τροφή ἀνθρώπων ἐστίν: σύνθετη πρόταση
δ. Θηραμένης ἠρέθη (= ἐκλέχθηκε) πρεσβευτῆς εἰς Λακεδαίμονα: ἐλλειπτική πρόταση
ε. Αἱ κατηγορίαι ἐγίνοντο πολλαί: επαυξημένη πρόταση
στ. Ἀθηναῖοι ἐπέιθοντο τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς νόμοις: ἀπλή πρόταση

Διὰ τὴν τῶν χρημάτων κτήσιν πάντες οἱ πόλεμοι γίνονται

Πλάτων, Φαίδων 66c

Ὅλοι οἱ πόλεμοι γίνονται γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἀγαθῶν.

